

Dr hab. Mariusz Klimek, prof. AM

Bydgoszcz 02.01.2026 roku

Dziedzina: sztuki: sztuki muzyczne

Dyscyplina artystyczna: wokalistyka

Akademia Muzyczna im. Stanisława Moniuszki w Gdańsku.

Wydział Dyrygentury Chóralnej, Muzyki Kościelnej, Edukacji Artystycznej, Rytmiki i Jazzu, specjalność:
Jazz i Muzyka Estradowa.

Recenzja

**dorobku artystycznego dydaktycznego, rozprawy doktorskiej oraz dzieła artystycznego
mgr. Małgorzaty Żurańskiej – Wilkowskiej**

Zleceniodawca recenzji:

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Dotyczy:

Uchwały Rady Dziedziny Sztuki, Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy z dnia 20 lipca 2018 roku, powołującej mnie do pełnienia funkcji recenzenta w postępowaniu o nadanie stopnia doktora sztuk muzycznych w dyscyplinie artystycznej – wokalistyka Pani mgr. Małgorzacie, Magdalenie Żurańskiej – Wilkowskiej.

Do pisma nadesłanego mi przez Radę Dziedziny Sztuki Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy, informującego o wyznaczeniu mnie na recenzenta pracy doktorskiej pt: **ARS MORIENDI surrealistyczny i groteskowy obraz śmierci w wybranych utworach słowno – muzycznych** oraz do oceny osiągnięć Pani mgr. Małgorzaty, Magdaleny Żurańskiej – Wilkowskiej.

Recenzja i ocena przedstawionej rozprawy doktorskiej

Małgorzaty Magdaleny Żurańskiej-Wilkowskiej

pt. „ARS MORIENDI. Surrealistyczny i groteskowy obraz śmierci
w wybranych utworach słowno-muzycznych”

Rozprawa doktorska napisana pod kierunkiem

dr hab. Katarzyny Matuszak-Gołdy, prof. UKW

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska ma charakter artystyczno-naukowy i mieści się w obszarze dyscypliny sztuki muzyczne. Autorka podejmuje zagadnienie obrazu śmierci w wybranych utworach słowno-muzycznych, interpretowanego przez pryzmat kategorii estetycznych groteski i surrealizmu, łącząc refleksję teoretyczną z autorskim dziełem artystycznym pt. „*Ze śmiercią nam do twarzy!*”. Rozprawa została napisana zgodnie z aktualnymi standardami przewodów doktorskich w dziedzinie sztuki, w których część teoretyczna pozostaje w ścisłym związku z praktyką artystyczną, a dzieło artystyczne pełni funkcję równorzędnego elementu badań. Za istotny walor

rozprawy uznają oryginalność wyboru tematu oraz sposób jego ujęcia. Autorka nie ogranicza się do tradycyjnych, patetycznych czy sakralnych narracji dotyczących śmierci, lecz proponuje perspektywę opartą na grotesce, absurdzie, czarnym humorze i nadrealizmie. Takie ujęcie pozwala na przełamanie schematów interpretacyjnych i otwiera nowe pole refleksji nad funkcjonowaniem motywu śmierci w muzyce wokalne. Szczególnie interesujące jest zestawienie średniowiecznego pojęcia *ars moriendi* z estetyką groteski i surrealizmu. Kontrast ten został przez autorkę świadomie zaprojektowany i konsekwentnie uzasadniony, zarówno na poziomie teoretycznym, jak i wykonawczym. Temat rozprawy należy uznać za aktualny i ważny, zwłaszcza w kontekście współczesnych badań nad performatywnością muzyki oraz interpretacją dzieła wokálnego. Cele pracy zostały sformułowane w sposób jasny i adekwatny do charakteru rozprawy artystyczno-naukowej. Celem głównym jest wykazanie możliwości stworzenia spójnego dzieła artystycznego złożonego z utworów stylistycznie i genologicznie zróżnicowanych, połączonych wspólną strategią interpretacyjną opartą na grotesce i surrealizmie. Autorka formułuje problemy badawcze dotyczące relacji między treścią słowną a interpretacją muzyczną, wpływu tekstu na dobór technik wokalnych oraz potencjalnych ograniczeń aranżacyjnych w pracy z utworami o tematyce tanatycznej. Postawione hipotezy są logiczne, wzajemnie spójne i zostają konsekwentnie zweryfikowane w dalszych częściach rozprawy. Zastosowana metodologia odpowiada specyfice badań w dziedzinie sztuk muzycznych. Autorka łączy analizę literatury przedmiotu, analizę treści słownej i muzycznej, refleksję kulturoznawczą oraz badania własne oparte na doświadczeniu wykonawczym. Na uwagę zasługuje umiejętność zachowania równowagi pomiędzy obiektywizującym językiem naukowym a subiektywną perspektywą artysty-badacza. Autorka wykazuje świadomość metodologicznych ograniczeń autoanalizy, jednocześnie wykorzystując ją jako pełnoprawne narzędzie badawcze. Rozdział pierwszy, poświęcony kulturowym i religijnym aspektom postrzegania śmierci, stanowi solidne zaplecze teoretyczne dla dalszych analiz. Autorka poprawnie definiuje pojęcia groteski, surrealizmu, makabreski, horrendum i czarnego humoru, wykazując się dobrą orientacją w literaturze przedmiotu. Szczególnie trafne jest omówienie motywu *danse macabre*, które zostaje powiązane z późniejszymi analizami muzycznymi. Rozdział ten nie ma charakteru czysto referencyjnego, lecz pełni funkcję interpretacyjnego punktu odniesienia dla części artystycznej. Rozdział drugi, poświęcony technikom wokalnemu, świadczy o wysokiej świadomości warsztatu wykonawczego autorki. Opis śpiewu klasycznego, rozrywkowego oraz tradycyjnego został przeprowadzony precyzyjnie, z uwzględnieniem ich potencjału ekspresyjnego w kontekście groteski i surrealizmu. Autorka traktuje techniki wokalne nie jedynie jako środki wykonawcze, lecz jako nośniki znaczeń semantycznych i emocjonalnych, co wpisuje się w nowoczesne tendencje badań nad performansem muzycznym. Rozdział czwarty stanowi najbardziej rozbudowaną i merytorycznie dojrzałą część rozprawy. Analizy wybranych utworów słowno-muzycznych prowadzone są wieloaspektowo, z uwzględnieniem warstwy tekstowej, muzycznej i wykonawczej. Autorka przekonująco wykazuje, że groteska i surrealizm mogą być realizowane zarówno poprzez aranżację, jak i świadomy dobór środków wokalnych. Dzieło artystyczne „*Ze śmiercią nam do twarzy!*” należy uznać za spójne, przemyślane i artystycznie dojrzałe. Pełni ono funkcję nie tylko ilustracyjną, lecz także dowodową, potwierdzając zasadność postawionych hipotez.

Uwagi mają charakter marginalny i nie wpływają na ogólną wysoką ocenę rozprawy. W niektórych fragmentach możliwe byłoby pogłębienie kontekstu międzynarodowego, a część rozważań teoretycznych można by silniej powiązać z analizą wykonawczą. Są to jednak sugestie rozwojowe, a nie zasadnicze zastrzeżenia.

Ocena dzieła artystycznego

Dzieło artystyczne pt. „*Ze śmiercią nam do twarzy!*” stanowi autorską realizację muzyczną, której zasadniczym celem było ukazanie motywu śmierci w perspektywie groteskowej i surrealistycznej, a zarazem próba przełamania utrwalonych w kulturze schematów interpretacyjnych związanych z tanatologiczną powagą. Projekt ten jest integralną częścią pracy doktorskiej *Ars moriendi. Surrealistyczny i groteskowy obraz śmierci w wybranych utworach słowno-muzycznych* i pozostaje w ścisłym związku z jej częścią teoretyczną. Dzieło artystyczne zostało zaprojektowane jako spójny cykl koncertowy, w którym warstwa muzyczna, tekstowa i wykonawcza tworzą jednolitą wypowiedź artystyczną. Punktem wyjścia dla realizacji dzieła była idea *ars moriendi* potraktowana w sposób nieoczywisty i kontrapunktowy. Śmierć, tradycyjnie ujmowana w kategoriach patosu, sacrum i powagi, została w dziele przedstawiona jako zjawisko wieloznaczne, poddające się deformacji, ironii, grotesce oraz estetyce absurdu. Takie ujęcie znajduje swoje uzasadnienie w analizach zawartych w części teoretycznej rozprawy, w której groteska i surrealizm zostały wskazane jako strategie artystyczne umożliwiające oswajanie doświadczenia przemijania oraz rozbijanie jednoznacznych, kulturowych narracji tanatologicznych. Spójność dzieła nie została osiągnięta poprzez jednolitość stylistyczną, lecz poprzez konsekwentną linię interpretacyjną. Różnorodne stylistycznie utwory zostały podporządkowane wspólnej idei groteskowo-surrealistycznego obrazu śmierci, co pozwoliło na stworzenie cyklu o wyraźnej dramaturgii wewnętrznej. Każdy z utworów pełni określoną funkcję w całości, a ich kolejność nie jest przypadkowa, lecz wynika z przemyślanej koncepcji narracyjnej. Istotnym walorem dzieła jest różnorodność muzyczna, która obejmuje szerokie spektrum stylistyczne: od ballady lirycznej i refleksyjnej, poprzez estetykę piosenki aktorskiej, inspiracje muzyką ludową, aż po brzmienia o wyraźnie zaznaczonym charakterze rockowym. Taka różnorodność umożliwia wieloaspektowe ukazanie motywu śmierci – od subtelnej metafory i zadumy, po groteskową dosadność, czarny humor i makabreskę. Zróznicowanie stylistyczne nie prowadzi jednak do rozbicia formy, lecz wzmacnia dramaturgię dzieła i podkreśla jego performatywny charakter.

Wśród wykonywanych utworów znalazły się m.in.: *Ciche dziecię*, *Smalczyk walczyk*, *Dramat w ogródkach działkowych*, *Dziad i baba*, *Za tych co pod wodą*, *Wujek Staszek*, *Pieśń o toksycznej niani*, *A w niedzielę z porania*, *Dziewczę i śmierć (Der Tod und das Mädchen)*, *Oj, siostrzyczka mnie zabiła (Pieśń samozgonna Aliny)*, *Czy to już*, *W prosektorium*, *Ostatnia posługa* oraz *Skończyła mi się droga*. Każdy z tych utworów wnosi odmienny sposób obrazowania kresu życia, zarówno w warstwie tekstowej, jak i muzycznej, co potwierdza tezę o wielowymiarowości tanatologicznego dyskursu w piosence artystycznej. Z perspektywy kompozycyjnej dzieło charakteryzuje się dobrze zbudowanymi strukturami harmonicznymi, świadomym operowaniem tonacją oraz napięciem harmonicznym. Zastosowane rozwiązania obejmują zarówno proste, modalne schematy charakterystyczne dla muzyki tradycyjnej, jak i bardziej złożone progresje harmoniczne typowe dla ballady artystycznej oraz muzyki rockowej. Zmienność tonalna i harmoniczna została podporządkowana znaczeniom tekstów, wzmacniając ich ekspresję i podkreślając groteskowo-surrealistyczny charakter narracji. Równie istotny jest trafnie dobrany skład muzyczny, który umożliwia realizację zróznicowanych koncepcji brzmieniowych. Instrumentarium oraz obsada wykonawcza pozwalają na płynne przechodzenie pomiędzy estetyką kameralną a bardziej ekspresyjnym, rozrywkowym brzmieniem. Dzięki temu możliwe było zachowanie równowagi pomiędzy precyzją wykonawczą a swobodą interpretacyjną, niezbędną w utworach operujących groteską, ironią i teatralnością. Szczególną rolę w dziele odgrywa warstwa wokalna. Zastosowano szerokie spektrum technik wokalnych i barw głosowych, od subtelnej,

lirycznej narracji po ekspresję o charakterze dramatycznym i groteskowym. Świadome operowanie walorami głosu – jego barwą, dynamiką i artykulacją – pozwala na wydobywanie znaczeń zawartych w tekstach oraz na budowanie kontrastów emocjonalnych pomiędzy poszczególnymi utworami. Jednym z kluczowych aspektów dzieła jest jego performatywny, quasi-teatralny charakter. Dzięki przemyślanemu doborowi repertuaru oraz sposobowi interpretacji, cykl utworów odbierany jest jak ciąg następujących po sobie miniaturowych przedstawień muzycznych. Każda kompozycja funkcjonuje niczym odrębna scena, posiadająca własną dramaturgię, bohaterów i emocjonalny ciężar. Słuchacz nie doświadcza zbioru przypadkowych piosenek, lecz spójną narrację sceniczną. W obrębie dzieła wyraźnie obecne są kontrasty emocjonalne. Humor, zabawa i ironia – często wynikające z groteskowej deformacji obrazu śmierci – sąsiadują z momentami smutku, melancholii i refleksji. Takie zestawienie afektów nie osłabia przekazu, lecz pogłębia jego oddziaływanie. Śmiech i absurd stają się narzędziem dystansu, natomiast fragmenty bardziej liryczne przywracają powagę i skłaniają do zadumy nad przemijaniem. Ten mechanizm pozostaje w zgodzie z koncepcją groteski i surrealizmu jako strategii oswajania doświadczeń granicznych. Groteskowy i surrealistyczny charakter dzieła ujawnia się zarówno w warstwie tekstowej, jak i muzycznej. Analizowane w pracy teksty piosenek operują absurdem, czarnym humorem, personifikacją śmierci oraz zestawianiem sprzecznych porządków znaczeniowych. Surrealistyczne obrazy, pozbawione linearnej logiki, wprowadzają element snu i fantasmagorii, natomiast groteska buduje napięcie pomiędzy tragizmem a komizmem. Zabiegi te wzmacniają artystyczny przekaz i nadają dziełu charakter refleksyjny, a zarazem prowokujący.

Podsumowując, własna ocena dzieła artystycznego „*Ze śmiercią nam do twarzy!*” prowadzi do wniosku, iż założone cele artystyczne i interpretacyjne zostały zrealizowane. Różnorodność muzyczna, dobrze dobrany skład wykonawczy, przemyślane rozwiązania harmoniczne oraz świadome operowanie walorami wokalnymi pozwoliły na stworzenie spójnego cyklu o wyraźnym charakterze scenicznym. Dzieło potwierdza, że motyw śmierci w piosence artystycznej może być ukazywany w sposób wielowymiarowy, łączący humor, groteskę, surrealizm oraz autentyczną refleksję nad ludzkim doświadczeniem kresu życia.

Konkluzja

Rozprawa doktorska Małgorzaty Magdaleny Żurańskiej-Wilkowskiej spełnia wszystkie wymagania stawiane pracom doktorskim w dyscyplinie sztuki muzyczne. Autorka wykazała się samodzielnością badawczą, dojrzałością metodologiczną oraz wysokimi kompetencjami artystycznymi i interpretacyjnymi. Uważam, że rozprawa oraz dzieło artystyczne wnosi oryginalny i wartościowy wkład do refleksji nad interpretacją muzyczną i estetyką śmierci w sztuce. Dzieło artystyczne stanowi tym samym potwierdzenie tezy, iż piosenka artystyczna może być nośnikiem złożonych treści tanatologicznych, a jej forma wykonawcza i stylistyczna pozostaje otwarta na eksperyment, ironię i dialog z tradycją. Realizacja projektu wpisuje się w szerszy dyskurs współczesnych praktyk artystycznych, w których śmierć nie jest jedynie tematem tabu, lecz przestrzenią twórczej refleksji interpretacyjnej i świadomego artystycznego wyboru.

Uzupełnieniem i potwierdzeniem wartości zrealizowanego dzieła artystycznego są także dotychczasowe osiągnięcia artystyczne doktorantki, obejmujące szerokie spektrum działalności wykonawczej, scenicznej i interpretacyjnej. Aktywność ta, realizowana zarówno w ramach projektów solowych, jak i zespołowych, świadczy o konsekwentnym rozwijaniu własnego języka artystycznego oraz umiejętności funkcjonowania w zróżnicowanych kontekstach stylistycznych i performatywnych. Doświadczenie zdobyte w trakcie licznych koncertów, projektów muzycznych i

przedsięwzięć artystycznych znajduje bezpośrednie odzwierciedlenie w dojrzałości interpretacyjnej oraz wysokim poziomie wykonawczym dzieła „Ze śmiercią nam do twarzy!”. Osiągnięcia te potwierdzają ciągłość rozwoju artystycznego doktorantki oraz zasadność wyboru praktyki artystycznej jako równorzędnego komponentu pracy doktorskiej.

Wnoszę o dopuszczenie Pani Małgorzaty Magdaleny Żurańskiej-Wilkowskiej do publicznej obrony rozprawy doktorskiej.

Data: 03.01.2026 rok

podpis recenzenta: *dr hab. Mariusz Klimek, prof. AM*